

**TUDOR ARGHEZI „FLORI DE MUCIGAI”
TUDOR ARGHEZI, “FLOWERS OF MILDEW”**

Dumitru MIHĂILESCU

Inspectoratul Școlar al Județului Arad

Abstract

*In this article, the author presents the novelty of Arghezi's lyrical poetry in the volume "Flowers of Mildew", fitting it into the inter-bellum lyrical modalities. Pursuing the report between the ego and the world, the author refers to the Balkan universe of the **Flowers of Mildew** (the point of departure is Anton Pann, whose work blends the oriental and the occidental elements). The flower of mildew is an outlawed world well known to T. Arghezi, the poet being convinced that those deprived of freedom are in no way worse than those on the other side of the bars.*

Key words: *modern poetry, the aesthetics of ugliness, poetic art.*

Cuvinte cheie: *poezia modernă, estetica urâtului, artă poetică.*

În mișcarea literară universală a secolului al XX-lea s-a acreditat ideea că versul poate și trebuie să exprime orice aspect al realității, că nu exista obiect poetic prin el însuși și că orice lucru poate deveni o temă poetică. Această idee o întâlnim și în literatura română, exemplul cel mai ilustativ în această privință fiind volumul de poezii *Flori de mucigai* al lui Tudor Arghezi, apărut în 1931. Dar trebuie să amintim faptul că Arghezi încă nu publicase volumul „*Cuvinte potrivite*”, când, în 1920, publica în revista *Hiena* (an II, nr.1) primele „flori de mucigai” (*Morții, Dimineața, Ion Ion*).⁽¹⁾ Aceste poezii erau semnele unei „înnoiri” a lirismului, nesensizate de majoritatea criticilor. De aceea, apariția volumului în 1931, a constituit o surpriză pentru majoritatea acestora.

Cu excepția lui Eugen Ionescu ⁽²⁾, criticii au apreciat că acest volum reflectă nota cea mai autentică a tehnicii artistice argheziene.

Pentru poet, secretul artei este *Cuvântul*, cum sublinia el în *Scrisoare cu tibișirul*: „Și omul poate crea din cuvinte, din simboale, toată natura din nou.... și o poate schimba.... Miracolul cuvântului se împlinește cu miracolul înflăcăării lui. Prin cuvinte trec lămpile cu raze divergente ale talentului de-a le reconstrui” ⁽³⁾

Fapt este că, abia în volumul „*Flori de mucigai*”, poetul își dezvăluie tâlcul faimoaselor versuri din *Testament*: „Din bube, mucigaiuri și noroi / Iscat-am frumuseți și prețuri noi”. Apare, în acest volum, un nou Tudor Arghezi, „un Baudelaire al Răsăritului, un spirit bogumilic și arhaic trecut prin cultura europeană, un Dante modern părăsit de iubirea divină [...], un poet antonpanesc tragic care scrie într-un limbaj frust și rafinat totodată, cu << unghiile de la mâna stângă >> , ale unui înger căzut, ale unui heruvim îmbolnăvit de terestritate” ⁽⁴⁾.

Lectura poeziilor din acest volum ne îndreaptă gândul spre „Florile răului” (1857) ale poetului francez Ch. Baudelaire, influența acestuia asupra lui Arghezi concretizându-se în estetica urâtului.

În epoca modernă, „urâtul” a fost acceptat ca factor pozitiv în experiența poetică. Prin Baudelaire „anormalitatea se anunță ca principiu al poeziei moderne, odată cu una din cauzele ei : iritarea împotriva banalului și tradiționalului, care, în ochii lui Baudelaire, sunt conținute și în frumusețea stilului mai vechi. Noua << frumusețe >>, care poate coincide cu urâtul, își dobândește neliniștea prin includerea banalului – odată cu deformarea în bizar – și prin << împletirea oribilului

cu bufonescul >>.” (5). Din urât, poetul va face să se nască un farmec nou, o nouă frumusețe, care coincide cu urâtul.

Nu putem trece cu vederea faptul că Dimitrie Bolintineanu (contemporan, în plan fizic, cu Baudelaire), avusese intuiția *esteticii urâtului*, fără să o fi fructificat artistic, deoarece în literatura epocii era răspândită prejudecata potrivit căreia frumusețea în poezie este determinată de „noblețea” subiectului, a ideilor și a elementelor de vocabular. Prezența „florilor” este sugestivă în titlurile celor două volume (*Florile răului*, 1857), *Florile Bosforului* (1866), floarea fiind considerată, prin tradiție, un element poetic în sine. Fiind utilizat prea frecvent, a început să plictisească. Criteriul poeticului era, în *Florile Bosforului*, sensibilitatea. Totul era parfumat, vocabularul poetic fiind nobil. Cunoscând estetica simbolistă, T. Arghezi adoptă un nou criteriu al poeticului: *sugestia*. Dacă, aparent, D. Bolintineanu a folosit până la refuz, epitete ce exprimă drăgălășenia, gingășia și frumusețea, T. Arghezi dovedește, prin *Flori de mucigai* (1931), că posibilitățile limbii române sunt nelimitate. El a înțeles că, în poezie, suavitatea nu decurge din folosirea unui limbaj nobil. „E vorba, la Arghezi, nu de o subliniere a urâtului pentru a face să strălucească mai tare frumusețea (în spiritul antitezelor romantice), nici de o cultivare a urâtului, blasfematorie la adresa oricărui ideal de frumusețe (ca la precursorii sau la promotorii avangardei), ci de o conversiune a urâtului și repulsivului la o frumusețe tainică și indicibilă ca grația, folosind în acest sens propriile sale resurse, neștiute, de purificare.” (6).

Flori de mucigai valorifică o experiență biografică argheziană tulburătoare: experiența concentraționară. Cei doi ani petrecuți la Văcărești îl vor marca profund pe Arghezi. Perpessicius afirmă că „*Flori de mucigai* [...] reprezintă anexa versificată a *Porții negre*. Din noianul de motive ale bolgiilor temnițelor, d-l Tudor Arghezi a spicuit o seamă cărora le-a dat nu numai sanctificarea versului, dar încă și un farmec inedit. Cruzimi sunt și în *Flori de mucigai*, cum sunt și în *Poarta neagră*, cum erau și în *Icoane de lemn*. În vreme ce proza păstrează un pronunțat caracter documentar, poezia le transfigurează și le apropie de cer” (7). După mai mulți ani, fiul poetului, Barutu T. Arghezi consemnează: „Da, acest titlu, << *Flori de mucigai* >> era supărător pentru uni grămătică, dar mult evocator al conținutului de idei și forme poetice noi. Este răsunetul perioadei în care Arghezi a fost întemnițat la închisoarea Văcărești. Timpul șederii în detenție i-a permis să fie martorul a nenumărate scene de viață dură, de durere, de revoltă, de scârbă, de violență, de jale amară, de moarte.....” (8)

Flori de mucigai este titlul unui poem programatic care deschide volumul și care îi dă numele. Titlul, prin antinomia oximoronică a termenilor care îl compun, indică mesajul textului: florile sunt versurile, rodul creației artistice, iar mucigaiul este solul din care acestea au crescut. Poetul pune alături puritatea florilor cu mucigaiul care alterează prin miros și culoare totul și pentru totdeauna. Arghezi întrebuițează, în chip deliberat, varianta regională a cuvântului (*mucigai*), menită parcă să îngroașe cantitatea de *urât* depusă în structura lui semantică. Poetul își prezintă aici opera sa „neinspirată”, de esență laică, pentru că obiectul ei nu este slăvirea creației, ci de a-i prezenta fețele degradante, descompunerile, mizeriile:

„Le-am scris cu unghia pe tencuială
Pe un perete de firdă goală.....”

Aceste prime versuri ale poeziei „trimit spre o dublă scriitură : aceea exorcizatoare a inscripțiilor schimnicului în chilia goală și aceea invocatoare a demonilor recluziunii întemnițatului din celulă”. (9). Inscripția „cu unghia” vădește o înlocuire a artei grandilocvente, a artei sigure de sine, cu o artă ce se mulțumește, naiv sau ironic, să zgârâie tencuiala.

Ca să descrie infernul închisorii, locul unde bântuiește justiția omenească, poetul „Pe întuneric, în singurătate, / Cu puterile neajutate”, când ustensilile obișnuite ale travaliului literar lipsesc, folosește drept unealtă a scrisului, unghia neîngrijită și crescută. Zgâriind tencuiala, pe pereți, „stihuri fără an / Stihuri de groapă”, unghia îngerească de odinioară ostenește, nu mai e în stare să crească, iar poetul, cercetând-o, n-o mai recunoaște. Mâna dreaptă care ține de obicei condeiul a devenit neputincioasă. „Florile de mucigai” sunt scrise cu „unghiile de la mâna stângă:

Pe întuneric, în singurătate
 Cu puterile neajutate
 Nici de taurul, nici de leul, nici de vulturul
 Care au lucrat împrejurul
 Lui Luca, lui Marcu și lui Ioan”

Din secolul al V-lea, pictura bisericească îi înfățișează pe cei patru evangheliști sub forma a patru vietăți pe care profetul Ezechiel le-a avut în viziunea sa: Matei – înger ; Marcu – leu înaripat; Luca – taur înaripat; Ioan – vultur, pentru înălțimea ideilor din Evanghelia sa. (Ezechiel, 1,10).

Semificațiile celor trei animale simbolice este relevată de Dionisie din Furma: pentru Matei, un bărbat; pentru Marcu, un leu; pentru Luca, un bou; pentru Ioan, un vultur. Cel cu chip omenesc înfățișază întruparea, cel cu chip de leu înfățișază tăria și puterea împărătească; cel cu chip de bou înfățișază virtutea preoțească și jertfa; acela cu chip de vultur înfățișază coborârea Duhului Sfânt. (10).

„Unghia îngerească” (= aspirațiile nepământești) a poetului s-a tocit. Poetul nu se mai bizuie pe ajutorul nici unei puteri din afară, căci el nu mai este evanghelistul purtător al unui sfânt mesaj.

Animalele emblematice ale inspirației evangheliștilor nu prezidează poezia aceasta a „ florilor de mucigai”. Vulturul, care a lucrat împrejurul lui Ioan, simbolizând Verbul – Cuvântul lui Dumnezeu, nu i se mai arată. Poetul se simte părăsit, în voia propriilor sale puteri. „ Tudor Arghezi invocă, pentru conturarea contrastului cu starea eului liric, doar trei evangheliști, și emblemele lor – toate pământene, << uitându-l >> pe Matei și << însemnul >> său, îngerul. (transcendental). Amnezia aceasta ni se pare plină de tâlcuri .” [...]. Epuizată la un pol, *demonia creatoare* se cere imperios continuată, cu prețul oricăror suferințe, apelând la puterile latente ale polului opus, satanic.”(1) Harul este silit să slujească trecerea, motiv legat de tristețe și disperare.

Odată cu acest volum, în poetica argheziană pătrunde mediu urban periferic al vremii, lumea interlopă a hoților, a cuțitarilor și a delincvenților, care nu exclude suspinul tandru și omenia. Este lumea lui Rabelais - cum observă G. Călinescu – dar și a lui Villon, a lui G.M. Zamfirescu și M.R. Paraschivescu.

Poetul prezintă scene cu hoți, bătauși și criminali (*Pui de găi, Ucigă-l toaca*), scene violente, de bătaie între deținuți (*La popice, Sici, bei*), poema comică și tragică a regelui Burtea și a șatrei sale de țigani (*Șatra, Convoiul*), << portretele >> lui Lache, al lui Pătru Marin (*Lache, Streche, Candori*), note de constatare a morților (*Dimineața, Ion Ion*) etc.

Convoiul ocașilor devine un halucinant ritual de „ pacătoși”, amintindu-ne de Golgota lui Crist:

„ Zgomotul de lanțuri multe
 A trecut prin curte
 A ieșit lung pe porți
 Printre vii și morți,
 Târâș, grăpiș
 Prin păienjeniș
 Ca o fiară bolnavă de rugină.

.....

Trecerea „dintr-un tărâm într-alt tărâm” a convoiului de hoți ferecați în obezi este descrisă obsedant, printr-o suită de metafore, Arghezi valorificând avantajele expresive ale construcției nominale:

O șchiopătare de vulturi căzuți din stele
 Prin oțășitul întuneric tare;
 O răstignire fără cruci și fără schele,
 O Golgotă șeasă, fără altare.....”

(Galere). (12)

În poezia *Serenadă*, construcția nominală, din penultimul vers, sugerează pecetluirea unui destin:

„Bezna rece, zidul rece,
Mai muriră paisprezece.”

În „Cina” sunt concentrate universul și atmosfera volumului. Este o cină de taină „neagră”, în care hoții, prin frig și noroi, cu lanțuri la picioare își târau existența:” *Câțiva au ucis,/Câțva ispășesc ori un furt, ori un vis./ Totuna-i ce faci:/ Sau calci pe bogați, sau scoli pe săraci”. Eroii acestei lumi sunt Streche, Lache, Fătălăul, Ucigă-l toaca, Sfântul.*

Contactul cu închisoarea simbolizează întâlnirea cu moartea. (*Dimineața*). În *Cântec mut*, spațiul închisorii se transformă în rai, iar cel plecat a vorbit toată noaptea cu Fecioara Maria, odaia închisorii mirosind a smirnă și a tămâie:

„ La patul vecinului meu
A venit aznoapte Dumnezeu
Cu toiag, cu înger și cu sfinți
[.....]
Doi îngeri au adus o carte
Cu copcile sparte,
Doi o icoană
Doi o cârjă, doi o coroană
Diaconii-n stihare
Veneau de sus, din depărtare,
Cădind pe călcâie
Cu fum de smirnă și tămâie.”

În multe dintre poeziile acestui volum figura de stil frecventă este oximoronul („hoțiile sublime”, „Golgotă șeasă”, „Înfățișare fără chip” etc.)

Pe schemă oximoronică este construit și poemul *Fătălăul*, care își are izvoarele în mitul androgenului, transmis atât pe cale folclorică, cât și pe cale cultă începând cu *Banchetul* lui Platon. Fătălăul este o natură aberantă, în care surprindem „izotopia feminină și izotopia masculină” (13), o dualitate specifică, un plan al „realului”. „Cu vreo câteva tuleie,/ Mă tu semeni a femeie/[...] /Fata de cum te-o vedea, / Ca din vânt rămâne grea” și un plan mitic – magic – vrăjitoresc, care încearcă să explice nașterea androgenului din părinți de basm și legendă: „O fi fost mă-ta vioară, / Trestie sau căprioară, /Și-o fi prins în pântec plod, / De strigoi de voievod ?”, dar este menționat și semnul profan „Doar anapoda și spârc, / Cine știe din ce smârc, /Morfolit de o copită / De făptură negrăită / Cu coarne de gheață, / Cu coama de ceață, / Cu uger de omăt - / Iese așa făt”.

Ultimele trei versuri ne duc în lumea argoului: „Din atâta - mpărăchere și împreunare, / Tu ai ieșit tâlhar de drumul mare. /Na ! ține o țigare.”

„ Flori de mucigai” prezintă nu numai tărâmul morții, ci și al vieții,
Jocul iubirii este surprins în *Tinca, Rada*, sau în *Streche*.

Referindu-se la portretele din *Flori de mucigai*, Pompiliu Constantinescu remarcă „plastica minuțioasă” a portretului realist (14) exemplificând cu portretul lui Lache, sau cu cel al lui *Ion Ion* sau al Fătălăului. Exemplificăm cu portretul schilodului din *Sfântul*, unde nota poetică se adaugă preciziei realiste:

„ E cel mai slut dintre betegi,
Tălpile-i sunt întoarse la gură,
Genunchii-s ruți din încheietură;
Fluierile sucite și bătute
S-au împietrit pe tăcute,
Ca niște aripi, umerii-i s-au frânt.
Și ochii lui caută a sfânt,

A rămas mic cât un pui
Chinuit în toate zgârciurile lui”

Referindu-se la „*Pui de găi*” și „*Ucigă-l toaca*”, Perpessicius arată că în acestea „bate ceva din duhul lui Anton Pann”, cel din „*O șezătoare la țară*”, criticul exemplificând cu sfârșitul întâlnirii dintre țaran și tâlharul travestit în cucoană din poezia *Ucigă-l toaca*:

„Cucoana și săteanul încrunțat
Cârmeau pe-un drum întortocheat.
Ea întreabă: << Ai parale ?>>
El răspunde : << Da! Ce-ți pasă dumatăle ? >>
<< Păi, să mi-i dai>> - și-i puse mâna-n gât.
Stafie! prost te-ai hotărât!
Pe subt ipingea,
Țăranul se cam pregătea.
Cât ai clipi, cuțitul s-a și-nfipt:
Vezi, cocoșneață, că te-ai fript ?
Și căruța trase, măre Ilie,
De-a dreptul la Primărie.
Ce să vezi ? Putoarea cu brățară
Era muiere doar pe dinafară:
Că pe sub poale
Avea, ca omul, de toate și două pistoale.”

Concluzii

George Călinescu, clasificând tipurile de <<mentalități>> ale scriitorilor noștri, vorbea despre <<tagma balcanicilor>>, așezându-i, în această categorie, pe Anton Pann și Arghezi alături de Ion Barbu. Referindu-se la poemul *Ucigă-l toaca*, George Călinescu constată că, aici, fantasticul caragialesc din *Hanul lui Mânjoală* e tratat „în ton burlesc antonpannesc, îngroșat de extraordinare imagini”(16).

Tudor Arghezi a lărgit considerabil sfera mijloacelor de expresie lexicală. Apar, în acest volum, elemente lexicale care semifică urâtul și formele degradate ale naturii și existenței umane: bălăci, bălos, bube, cocoloși, coptură, gângav, gunoi, hoit, mocirlă, noroi, puhav, scuipat, zdrențe. Imaginile realizate cu ajutorul acestor cuvinte situate “ în subsolul dicționarului” (VI. Streinu), frapează puternic sensibilitatea noastră estetică.

Tudor Arghezi și-a exprimat părerea despre meșteșugul scrisului: “Ți-aș mărturisi o crâncenă slăbiciune. Nu-mi place scrisul spălăcit în idei și diluat în ceea ce privește vocabularul [...]. Vreau cuvântul doar, ca sa mi se împiedice pana în el, și socotesc succes dacă nu mă lasă cuvântul să trec și-mi rupe cu asprime penița”(17)

Bibliografie

- 1) Pienescu, G., *Postfață* la vol. Tudor Arghezi, *Versuri*, vol II, Ed. Cartea românească, 1985, p. 613.
- 2) Ionescu, E., *Tudor Arghezi*, (în vol) *Nu*, 1934 (Înfrânându-și , în mare parte, elocvența, deși păstrând și aici destule procedee teatrale, T. Arghezi și- a realizat o epică mușchiulară și o narațiune crescută pe anecdotice...)”
- 3) *Scrisoare cu tibișirul*, (în, *Lumea*, 1924, 8)
- 4) Mioc, S., “*Flori de mucigai*” sau *Ritualuri inversate*, (în) *Modalități lirice interbelice. Tudor Arghezi, Lucian Blaga*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1995, p.73
- 5) Hugo F., *Structura liricii moderne*, E.L.U, București, 1969, p.41

- 6) Călinescu, M., *Conceptul modern de poezie. De la romantism la avangardă*,
- 7) Perpessicius, *Tudor Arghezi: "Flori de mucigai" (în vol.) De la T. Maiorescu la G. Călinescu. Antologia criticilor români, vol.II, Ed. Eminescu, 1971, p. 322*
- 8) *Tudor Arghezi - un miracol în literatura română*, (în vol.) Vasile Man, *Baruțu T. Arghezi – spirit european*, "Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2009, p. 47
- 9) Balotă, N., *Opera lui Tudor Arghezi*, Ed. Tineretului, 1979
- 10) Cf. *Carte de pictură*, Ed. Meridiane, 1979
- 11) Mioc, S., *op.cit*, p. 74.
- 12) *Galere*, în vol. Tudor Arghezi, *Versuri*, vol. I, Ed. Cartea Românească, 1985, p.135. Toate versurile sunt citate din acest volum.
- 13) Parpală, E., *Poetica lui Tudor Arghezi, Modele semiotice și tipuri de text*, Ed. Minerva, 1984.
- 14) Constantinescu, P., Tudor Arghezi, *Flori de mucigai*, în vol. *Poeți români, moderni*, Ed. Minerva, 1974, p. 68-75.
- 15) *Op.cit*, p. 323
- 16) Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941, p. 730-731.
- 17) *Epistolă de flăcău*, în "Adevărul literar și artistic", din 25 iunie 1933, citat după Tudmor Arghezi, *Ars poetica*, Ediție îngrijită, prefață și note de Ilie Guțan, Ed. Dacia, 1974, p. 154.